

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDEVARVET

den 20 September 1930 innehåller:

Den hotade demokratin
Ledande artikel

Värner Rydén
av **Elisabeth Tamm**

Varför vägra Sveriges kvinnor att föda barn?
av **dr. Ada Nilsson**

Nansen, armeniernas hjälpare
ur Internationella Fredsbyråns artikelserie
av lektor **Elisabet Eurén**

En mördare
av **Elsa Björkman-Goldschmidt**

Kvinnan - Teaterledaren
I Brita v. Horn av **J. P.**

Vad har hänt?

Några små historier, lagom märkliga och uppskakande! I Västerвик har skolstrejk utbrutit, riktad mot en lärare, som föräldrarna vilja ha avlägsnad. Det intressantaste är borgmästarens uttalande före strejken, att han är beredd på att begära extra polispersonal för handräckning och med all kraft slå ned föräldrarnas angrepp på samhället; och att om myndigheterna avstängde läraren från tjänstgöring skulle de själva begå lagbrott. Det har t. o. m. ifrågasatts att väcka åtal mot de strejkande.

Lagbrottet är förstas sant och det är ju alltid synd om en lärare som blir så utpekad. Föräldrarna kunna säkert också överdriva. Men polishandräckning i en skolvist blir ändå för varje gång en påminnelse om det otympliga i ett system, där en hård och kall stat skall bestämma över föräldrarnas barns uppfostrans detaljer. Vi erinra om förslaget till den fria skolpenningen, använd var och när föräldrar och barn finna det för utbildningen lämpligast.

Att det nuvarande systemet trots polisskyddet inte är alldeles osvikligt som uppfostrare visas kanske av de fyra unga studenternas tilltag häromdagen i Upsala att röva telegrammen från en bröllopsfest och själva skicka olämpliga svars-telegram. Det verkar inte riktigt uppfostrat.

Veckovakten

GENÈVE

Förbundsförasmlingens generaldebatt har gått av stapeln i Genève och kastat sitt blixtljus över raden av frågor, som nu försvinna in i de särskilda kommissionerna för vidare grundlig behandling. Förasmlingens öppnande har beskrivits som en glans- och glädjelös akt, där tveksamhet och stillastående voro de mest framträdande beståndsdelarna. Men tar man upp frågorna en efter en, kan man inte neka till att ett och annat tuppfjät tagits framåt under det gångna året.

Den första frågan i ordningen som redan före öppnandet av förbundsförasmlingen behandlats av en privat europeisk konferens, var Briands förslag till ett europeiskt statsförbund. Det må erinras om, med vilken självironi och tvekan Briand framförde sin plan i förasmlingen i fjol. I år kan han redogöra för innehållet i 26 europeiska regeringars svar på hans klart formulerade fråga, om

de vilja medverka till Paneuropas bildande. Om också det gångna årets händelser — flottkonferensens misslyckande, den fransk-italienska spänningens tillväxt och nu senast den häpnadsväckande och för samförståndstanken föga uppmuntrande utgången av riksdagsvalen i Tyskland — tala sitt tydliga språk om inom-europeiska motsättningar, har i alla fall det paneuropeiska förslaget redan blivit ett förtroget begrepp, som kan diskuteras sakligt utan hän.

Den största händelsen under debatten var efter referaten att döma den engelske utrikesministerns m. r. Hendersons uppmärksammade tal. Sedan han understrukit Englands förut uttalade åsikt ifråga om Briands förslag, att organisationen Europas förensta stater framförallt måste underordnas N. F. övergick han till avrustningsfrågan med följande krav: Den allmänna nedrustningskonferensens sammankallan-

de nästa år; allmän överenskommelse om avrustning som oavvisligt villkor för att England överhuvudtaget vidare skall under-teckna något fördrag, vare sig det gäller utvidgade sanktioner eller ens Kelloggspaktens inarbetande i förbundspakten. Mr Henderson verkade i fjol, skriver The New Leader, när han efterträdde Mr. Chamberlain i förasmlingen, som en fläkt av nytt liv i den stelnade massan. Efter allt att döma har han haft samma inflytande i år. Frankfurter Zeitung framhåller, att han visserligen genom sin förklaring lagt en välgörande press på avrustningens motståndare, men att den å andra sidan kan betyda hela folkförbundsmaskineriets avstannande också på de områden, där det hittills gjort några framsteg.

Hendersons uttalande mottogs emellertid med starkt bifall. De handelspolitiska problemen togos

Forts. å sid. 2

Varför vägra Sveriges kvinnor att föda barn?

Av **Ada Nilsson**

De sjunkande födelsesiffrorna ha åter dragits fram i ljuset. Vid svenska läkarföreningens årsmöte höll dess ordförande, prof. Bovin ett föredrag om »Läkarna och vårt lands sjunkande nativitet». Ehuru de där framförda synpunkterna väl hade tarvat en komplettering från andra utgångspunkter, och man sålunda i överensstämmelse med några närvarande norska och danska kolleger hade anledning förvåna sig över att diskussion var utesluten, kunna de anförda siffrorna och en del andra ge anledning till begrundan och åtskilliga frågors uppställande.

Svenska födelsesiffrorna började sjunka redan på 80-talet.

Med födelsesiffrorna förhåller det sig på följande sätt: från 1750, då vår statistik börjar, till 1885 sjunka de sakteligen ner, från 35 till 30 på 1 000 invånare. Sedan komma de aldrig över 30-talet. Sjunkandet fortsätter och är vid den stora vändpunkten, krigsutbrottet 1914, omkring 23. Denna siffra var redan då lägre än omgivande länders, om man bortser från Belgien, och Irland, vars siffror lågo obetydligt lägre, och Frankrike, vars födelsesiffra var 18:8, en

siffra, som vid den tiden betraktades som onaturligt låg. Går man tillbaka till siffrorna vid sekel-skiftet var det endast Frankrike, som hade lägre. Och hur är det nu? Sverige står, som prof. Bovin mycket riktigt anförde, lägst av alla. Även Frankrike är distanserat. Totalsiffran för hela vårt land var 1929 15:15 på 1 000 invånare. Och undersöker man de olika landsändarna i detta avseende, finner man Örebro ståtande med den lägsta siffran, 8. Därnäst kommer Stockholm med 10:2. Uppsala 10:4, Eskilstuna 11:1 och Västerås 11:2 o. s. v. Tar man

Forts. å sid 3.

Martyrerna

Man kunde tycka, att den amerikanska rättvisan skulle ha fått sig en liten läxa, när — ungefär ett år sedan Zacco och Vanzetti blivit avrättade — den verkliga förövaren av åtminstone ett av de brott för vilka de anklagats och dömts, blev upptäckt.

Men det hjälper inte med så litet. Sedan Zacco och Vanzetti försvunnit, uppstodo genast två nya namn, som finga bli bärare inför världen av de orättvist dömdas martyrskap. Mooney och Billings. De levde i Kalifornien. Liksom Zacco och Vanzetti voro de anarkister. De anklagades för bombkastning med flera människors död som följd, vid en stor militärparad i San Francisco 1916. Dömdes och sattes i fängelse, där de ännu äro kvar. Och där de efter 14 år fått veta, att de skola förbli till sin död.

”Det amerikanska rättsväsendet överträffar varje annat i världen ifråga om säkerhetsåtgärder till anklagades skydd.”

Så kom misstanken upp — och som det visade sig på goda grunder — att hela domen vilade på falska vittnesmål. Återigen tas fotografierna fram, som visa Mooney på ett tak med en klocka i bakgrunden, två minuter innan bomben kastades, så långt från platsen, att han aldrig skulle ha hunnit dit. Samma rop börja ljuda, som ljödo omkring Zacco och Vanzetti: Rädda de oskyldigt dömda, rädda Mooney och Billings.

Förnyade undersökningar visade, att mened efter mened begåtts, för att få de båda männen dömda. De som intresserade sig för deras öde, voro övertygade om att de skulle bli frikända på denna undersökning. Men vad hände? I sommar har Kaliforniens högsta domstol sagt sitt ord. Mooney och Billings äro skyldiga — livstids straffarbete. Hur var detta möjligt? Domstolen har förbisett de omständigheter, som gjorde, att också *de sista fällande vittnesmålet i saken blev värdelöst*. Den har klamrat sig fast vid en falskvittnande emigrants utsago, för att få en ursäkt för sin önskan att döma de två anarkisterna.

Det är inte säkert, att männen i domstolen menat att vara orättfärdiga. De välbärgade, hederliga människor som talat med dess röst, ville nog inte medvetet ta på sig att orättvist ödelägga två medmänniskors liv. Men de kunna inte med sina hjärnor omfatta tanken, att Mooney och Billings skulle vara oskyldiga. Anarkist! Hela ordet genljuder av illdåd, tycker domstolen. Det är bäst vi skydda oss, tänker den. ”Ty även om Mooney och Billings inte själva äro skyldiga, är det så gott som säkert att de veta och alltid vetat, vem som tillverkade och kastade bomben, och ändå ha de aldrig med ett ord velat röja detta.” De måste sålunda vara oförfärliga kanaler, som i varje fall förtjäna ett ordentligt straff.

Det vore mycket begärt av dessa domare, som uppfostrats i fördomar, som fått sin utbildning bemängd med fördomar och sedan levat vidare på samma kost, att de skulle kunna befria sig själva och genomskåda att de döma fördomsfullt. De ha handlat på samma sätt, som hundratals människor handla, inte bara i San Francisco, Massachusetts och New York, när prostituerade kvinnor dömas av härskande män i mansstaten, juden av germaner, negeren av vita. Föraktliga varelser bland oförvitliga, de äro med säkerhet brottsliga, varom icke kunna de snarast bli det, och ett straff skall göra dem gott, både före och efter.

Tycker inte den amerikanska rättvisan det är genant att upprepa samma sorgespel, som trots världens protester gick av stapeln för tre år sedan — med nya hjältar i huvudrollen? Säkert inte. Men hjälterna? Martyrerna själva? De komma alltid att leva. För att kring sina bespottade namn samla världens längtan efter rättvisa och ädelmod. Gnistan till modiga dåd.
Casas.

S L O T T S T H É

(det finbladiga théet)

ÄR PRODUCERAT I DE TROPISKA HÖGLÄNDERNA OCH SAMMANSATT AV DE YNGSTA OCH SPÄDASTE SKOTTEN A THEBUSKEN.

konsum

gröna bilar med goda bullar

TIDEVARVET

REDAKTIONSKOMMITTE:

Elin Wägner.
Elisabeth Tamm.
Ada Nilsson
Honorine Hermelin.

REDAKTÖR:

Carin Hermelin.

ANSVARIG UTGIVARE:

Ada Nilsson.

Utkommer varje helgfri lördag.
Slussplan 1-3, 2tr., Stockholm.

Den 20 sept. 1930.

Den hotade demokratien

Resultatet av de tyska valen, föregångna av en osedvanligt häftig valstrid, blev överväldigande framgångar för de båda ytterligare partierna, nationalsocialisterna och kommunister. Från en riksdagsgrupp på 12 man ha nationalsocialisterna, som närmast kunna jämföras med fascisterna och till riksdagens näst största vilkas ledare är Hitler, vuxit sig parti med 107 mandat. Tätt efter i spåren följa kommunisterna med 76 mandat mot förutvarande 55. Socialdemokraterna ha visserligen lyckats behålla sin ställning som riksdagens största parti, men med svåra förluster. Deras styrka i riksdagen är 143. Övriga mellanpartier komma långt efter i antal och makt. De antiparlamentariska partierna, om man räknar Hugenbergs tysk-nationella till dem, ha samlat 40 % av de avgivna rösterna i Tyskland.

Ett förkrossande stort antal av tyska folket har sålunda uttalat sig för en linje, där idéer såsom parlamentarism, demokrati, folkförsoning kastas bort som värdelöst skräp. Det var inte en tillfällighet att de två antidemokratiska partierna, vänsterns och högerens yttersta radikaler, redan långt före valet enades om gemensamma programpunkter. De tillfälliga slagsmål av bildligt och bokstavligt slag, de senare ofta blodiga nog, som ägde rum inför valen, kunde inte störa den inre gemenskapen mellan de två vålds-älskande, hänsynslöst framträngande partierna.

Såväl det nationalsocialistiska partiet som det kommunistiska består, tycks det, till största delen av ungdom, som förlorat tålmodet med demokratiens idéer och finner parlamentarismen långtråkig och oduglig. Här gäller att tränga sig fram, med alla medel, som klass och som nation. Den tanke på en långsam avveckling av Tysklands skyldigheter mot segermakterna, som på senaste år tagit sig uttryck bl. a. i skadeståndskravens nedskrivning och utrymmandet av Rhenlandet, de idéer åt vilka Stresemann ägnade sina krafter, tyckas ha gått med honom i graven. Tyskland skall inte en dag längre tråla för andra herrar, men själv tråda fram som Europas starke man. Rätt är makt.

Vad som än må ligga bakom detta utslag av en förtvivlad opinion, vare sig det är ledan vid det allt sedan kriget rådande ekonomiska betrycket eller ett inre uppror mot den påtvingade rollen som besegrad stat — så har genom valen skett en väldig uppdelning av tyska folket, för eller emot demokrati. En uppdelning av allvarlig innebörd, en stark uppfordran till våldets motståndare att enigt slå vakt kring den hotade demokrati.

Värner Rydén

Värner Rydén har gått bort. Tillvaron är icke sådan att man kan önska en människa att leva längre. Ingen känner framtiden. Inför eftervärlden kommer hans namn att förknippas med skolreformen och där låg kanske också hans största intresse. Ändå var det skada, att hans arbete kom att så helt inriktas på detta verksamhetsområde. Vi minnas Värner Rydén, hans starka vilja och hans stora arbetskraft. Han ägde varmare känsla än hans yta förrådde. Men med honom gick också ur tiden det mesta Sverige ägde kvar av statsmannabegåvning. Ty han var sådan blev hans kraft ej till fullo brukad. Nu är han borta.

Elisabeth Tamm.

LIKSTÄLLIGHETEN STÅR KVAR

»Tidens» septemberhäfte innehåller bl. a. ett redaktionellt uttalande i frågan om likalönsprinciper, där redaktionsledamoten, dåvarande finansministern lektor Ernst Wigforss ger klart besked om innebörden i 1925 års riksdagsbeslut om behörighetslagen. Lönekommitténs uttolkning blir alldeles underkänd. Vi anför artikeln i sin helhet:

För kvinnor i statstjänst betydde 1925 års riksdagsbeslut ett faktiskt erkännande av principen om lika lön, även om det skedde i en för kvinnorna föga behaglig form. Det är därför ett tvetydigt och alltså olämpligt uttrycksätt lönekommittén väljer, då den förklarar att »detta beslut har icke givit något erkännande åt ett likalönsystem i den mening man från kvinnohåll velat giva åt detta begrepp.»

Det är riktigt att kvinnorna nog alltid tänkt sig att den »lika lönen» skulle bli »den manliga lönen». 1925 års beslut innebar, att den lika lönen också blev den lägre »kvinnlige lönen». Men den principiella likställigheten slogs fast, och lönekommittén får också konstatera det i orden att »teoretiskt kunna män innehåva även de lägre befattningarna och kvinnorna de högre.» Och kommittén går så vitt man kan förstå, helt utanför sina befogenheter, då den tolkar bort den fastslagna likställigheten på följande sätt: »men i praktiken räknar man med såsom regel, att de förra — d. v. s. de lägre — skola innehåvas av kvinnor, de senare — d. v. s. de högre — av män. En dylik fördelning av arbetskraften förutsätter man skola åvägbringas genom rekryterings- och beföringsväsendet.»

Tills allmänheten får veta vem denne »man» är, som gör dessa för kvinnorna ogynnsamma förutsättningar, står det fast, att de som framlade 1925 års proposition icke hyste sådana baktankar. Det var icke meningen att på papperet ge kvinnorna en rätt, som sedan i realiteten skulle förvägras dem. Meningen var att män och kvinnor fritt och på lika villkor skulle få tävla om befordran, och att dugligheten skulle falla utslaget. Tills statsmakterna uttryckligen tagit sitt ord tillbaka står likställigheten kvar.

Bland folk GENÉVE i val

— — — Det vackra september-solskenet, som strålat under föredragsfärden, förbyttes i storm och regn just då anhalt gjordes i Västervik. Men vädrets oblidhet glömdes vid kontakten med trofasta vänner och meningsfränder i den vackra lilla staden, som vid sitt snart stundande 500-årsjubileum blir ett vittnesbörd om hur gammal kultur, utveckling och frisinne trivas tillsammans. Augustenborgs hedervärda möteslokal var även den en gammal bekant. Där bildades i början av seklet en entusiastisk och okuvlig rösträttsförening, från samma plattform fördes av talare och talarinnor en gemensam kamp för »det demokratiska genombrottet» och frissinnade kvinnor har här samlat stora möten vid varje val tillfälle.

I Västervik med omnejd anser man bäst ordna för landstingsvalet ut en borgerlig samling, enligt det beslut om lokal självbestämmerätt, som fattades vid Frissinnade landsmötet. På röstsedelns första plats står valkretsförbundets v. ordf. Doktor Moberger, på andra riksdagsman Gustafsson och på tredje doktorinnan Sigrid Lundgren ordf. i Frissinnade Kvinnor. Fru Lundgrens tid och krafter ha mycket tagits i anspråk inom samhällets sociala värkarbete. Hon är synnerligen väl insatt i alla de frågor som direkt berör av landstingets beslut. Det vore, tycker man, berättigat, att samlade krafter tryggade hennes inval.

Svenska folkets representation ser f. n. ut så här:

av 3.454 stadsfullmäktige äro 153 kvinnor,

» 1.343 landstingsledamöter äro 27 kvinnor,

» 380 riksdagsledamöter äro 4 kvinnor.

En sådan slags »proportionell rättvisa» borde ju giva kvinnorna något att tänka på. Ännu så länge äro de numerärt i majoritet. Det väckte åhörarnas stora intresse att få del av folkpensionskommitténs nyligen framlagda statistiska undersökning, som visar att det kvinnliga överskottet i folkstocken tenderar starkt att minska. I slutet av 1940-talet anses siffrorna på män och kvinnor komma att stå lika, för att mot slutet av seklet visa ett underskott på kvinnoisidan. Genom dessa nya undersökningars resultat har man hopp om att få bort den oförmånliga ställning som givas kvinnorna i pensionslagen — och på andra områden — motiverad av kvinnornas ständigt åbe-

Forts. fr. sid. 1

under debatten upp bl. a. av utrikesminister Ramel, Sverige, som påpekade hur nödvändigt det var att staterna följde sina egna engång antagna principer att de växande och hotande tullmurarna måste sänkas. Och att N. F. påskyndar sitt arbete med en internationell lösning av den besvärliga frågan om mest-gynnad-nationsklausulens tolkning.

Dessa korta antydningar ge självfallet ingen uttömmande bild av församlingens arbete under den första veckan. Flera stora frågor stå ännu på dagordningen och vi hoppas få återkomma. Som avslutning skall endast framhållas en fråga, som verkligen blivit löst i år: Tysklands krav på att de franska järnvägsskyddstrupperna i Saarområdet äntligen måtte indragas har bifallits. Om tre månader skola trupperna vara borta och därmed åter ett av kriginställningens mest irriterande symptom skaffat ur världen.

ropade större antal, längre livslängd och tidigare invaliditet.

Det livliga kvinnliga deltagandet i mötena ger hopp om att man aldrig mer vid åsynen av en församling skall få i tankarna den där lagtermen om »minst en kvinna». Även på andra orter inom Kalmar län möttes tankar och ord om frissinnad grundskådning och genomförd demokrati av spant intresse och vänligt samförstånd. »Giv oss ännu en timme», bad en åhörare, »vi ha ju inte haft ett möte här på många år.» Att komma till sådana »nylaende» är nästan den allra största glädjen, — där finnes åtminstone ingen politisk övermättnad och ingen parlamentsleda!

ELLEN HAGEN.

Till årets slut för 1,50 kronor

erhålles Tidevarvet varje vecka, vid prenumeration direkt pr telefon 18243 eller postgiro 1544.

S. E. F:s Stockholmsavdelning Eldbegängelsebyrå

SVEAVÄGEN 25, 2tr., hiss
Öppen 10-4.

Lördagar och helgdagsaftnar 10-2.

Norr 2200 för eldbegängelser, urnor och kolumbarienischer.

Norr 2280 för upplysningar och medlemsanmälningar.

Engångsavgift 10 kr., för begravningsförsäkrad 5 kr.

Krematorier i Stockholm, Göteborg, Örebro och Hälsingborg.

Tandläkare

Tandläkare

Folke Jacobsson

(Medl. av Sthlms. Tandl. förening)
Sturegatan 10 (hörn. av Humlegårdsg.)
Mottagn. enl. överensk. pr tel. Ö 503,
4 tr. (hiss)

Tandläkare

IVAR SUNE

(Medl. av Sthlms. tandl. förening)
KRONBERGSGATAN 9.
Mottagn. enl. överensk. pr tel.
Kh. 4312. 5 tr. (hiss).

Tandläkare T. Lagerholm

Tandklinik

Drottningg. 50 (vid Klarabergsg.)
Högmodern utrustning. Röntgen.
Skilda behandlingsrum.

Endast legitimerade tandläkare.

BILLIG TANDVÅRD.

Öppet 9-7, lörd. 9-4. Tel. 448.

ADVOKATER

Ledamöter av Sveriges Advokatsamfund

Eva Andéns Advokatbyrå

Inneh. Eva Andén.
Ledam. av Sveriges Advokatsamfund.
Herkulesgatan 14. Tel. 7575-7576.
F.d. L:a Vattugatan.

STOCKHOLM.

SPECIALITET: Familje- och arvsaker,
Boutredningar och testamenten,
förvaltningsuppdrag.

Även skriftliga förfrågningar.

Advokat Hugo Lindberg

Ledam. av Sveriges Advokatsamfund
Kungsgatan 6 - Stockholm
Tel. 147 99 24 24

Frälsningsarméns Alkoholisthem

Kurön

(Åtnjuter statsbidrag)

Två timmars ångbåtsresa från Sthlm
Prospekt och övriga handlingar sändas från
Socialsekreteraren, Östermalmsgatan 24
Stockholm.

Gymnastikdräkter

av triåk till alla åldrar, av tyg på beställning. Stort lager av N. F. K.-livstyketter för barn och vuxna.
Promenadskodon bredare o. smalare med och utan klack, finnes och kan beställas i

Anna Ahlströms Manufaktur och Sybehörsaffär

Götgatan 95. Tel. Sö. 31 184.

Så ledigt skall tårna ligga i skon.

Olga Elmdahl

Modemagasin
Kungsgatan 53. Tel. 10851
STOCKHOLM.

Varför vägra Sveriges kvinnor att föda barn?

Forts. fr. sid. 1
länen i sin helhet, kommer också Örebro län lägst med siffran 11:5 och därpå Stockholms län med 13:4. Högsta siffrorna ha de nordligaste länen respektive 22:1 och 24:1.

Låt oss nu jämföra våra siffror med några utländska. Vi måste då gå tillbaka till år 1928. Sveriges tal var då 16, Norges 17:7, Danmarks 19:6, Tysklands 18:6, Belgiens 18:5, Frankrikes 18:2. Detta lands siffra har således icke sjunkit mycket sedan 1913. Englands är 16:7. Irland, som också engång var lägre än Sveriges, har nu talet 20:1, Italien det jämförelsevis höga talet 26! De verkligt höga siffrorna presteras emellertid fortfarande av Ryssland och Ukraina med 43:9 och 39:2, allt på tusen inneväsnare. Förenta staterna, Australiens och Nya Zeelands siffror äro 20:6, 21:3 och 19:6. Alltså är Sverige odisputabelt lägst och denna, om man vill kalla det så, ledande ställning är icke en företeelse av idag, utan spåras redan på 1860—70-talet.

Och utomäktenskapligt födda barn äro flera än i andra länder.

Man bör även ägna sin uppmärksamhet åt några andra befolkningsciffror, nämligen de utomäktenskapligt födda barnens antal, ty även här ha vi toppsiffror. Ha födelsesiffrorna sjunkit, så har istället dessa siffror stigit undan för undan. Av samtliga levande födda utgjorde de utomäktenskapliga barnen 1750—60 blott 2.37 %, men hundra år senare äro de uppe i 9 %, stiga ytterligare med små variationer för att 1929 ha nått siffran 15.91 % sålunda nära 16 på hundra. Absoluta antalet utomäktenskapligt födda barn när 1920 sitt maximum med siffran 21.807, men år 1929 är siffran, trots den procentuella ökningen, på grund av födelsetalens allmänna sjunkande nere i 14.737. Hur förhålla sig nu andra länder? Norge har 7:1, Danmark 11, Finland 7:9 %, England, Australien och Nya Zeeland mellan 4 och 5 %, Tyskland har siffran 12:2 %, i de romanska länderna visar Frankrike talet 8:4, Spanien 6 och Italien 4:8 %. Anmärkningsvärt låg siffra har Holland, nämligen 1:9 %, den högsta i Europa är Österrike med talet 25:8 %, beroende bland annat på att storstaden Wien utgör en så stor del av hela riket.

Våra siffror äro sålunda näst dessa de högsta. Hos oss som hos de andra är förhållandet sålunda det att ett hotande be-

folkningsunderskott endast undvikas genom dessa barn. Då det överallt visat sig att de utomäktenskapligt födda barnens hälsostillstånd varit sämre än de inom äktenskap föddas, har särskilda åtgärder genom lagstiftning kommit till stånd för deras övervakande. Skillnaden i dödlighet under första levnadsåret har visserligen minskats, men icke upphävts, och hur stark kritiken än nyligen riktats mot familjen som lämpligt uppfostringsställe för det reducerade barnantalet, torde det dock icke vara rätt att därav draga den slutsatsen, att det rent av vore en fördel för ett land att ha många familjelösa barn. Ty den uppfostran, som kommer dess till del, utackordering, innebär ju i regel alla enbarnssystemets vådor, utan den stora hjälpen, föräldrakärleken, som väl ändå någon gång kan gripa rätt. Sveriges giftermålsprocent är visserligen ej lägst i Europa men närpå, de sista åren dock stadd i ett svagt stigande.

Vad slutligen beträffar antalet framkallade aborter, sakna vi tillförlitlig statistik däröver. Men vi se nog och övernog av dem. Det går icke att blunda för detta. Man må ogilla dem sen hur mycket som helst. Man kommer därför icke ifrån ansvaret att finna medel till deras bekämpande.

Varför är det som det är?

Statistiken är som vi se icke oblandat angenäm, och bakom de kalla siffrorna rullar där upp sig en massa individuella levnadsöden, som åtminstone ger den, som dagligen måste tillbringa timmar i diskussion om just dessa den enskilde individens handlingar, som sedan avspeglas i statistiken, lust att uppställa vissa frågor med svar. Är det bra som det är? Eller hur kan det ändras? Den första frågan blir då i alla fall: varför är det som det är?

Varför har för det första den rationalisering av barnalstringen, som kännetecknar vår tid, drivits längre hos oss än hos andra? Uppenbarligen är det icke att svenskarna mer än närliggande länders folk lytt Malthus råd, att genom återhållsambet inom och utom äktenskapet begränsa barnalstringen. Det har man intet intryck av. Raden av utomäktenskapliga barn, liksom fosterfördrivningsfallen tala däremot. Har nödtillståndet, arbetslösheten och en del andra krigspåföljder varit värre hos oss än hos andra? Det torde heller ingen vilja påstå.

Har propagandan för begränsad barnalstring bedrivits tidigare och mer intensivt hos oss än i andra länder. Det kan man ej heller med fog säga. Propagandan har framför allt skett mera underjordiskt och utan kontroll. Läkare har i stort sett underlåtit att diskutera frågan eller att officiellt ta ställning till densamma eller att vetenskapligt intressera sig för hela problemet. Äro då vårt lands kvinnor mindre barnkära, mera egoistiska än andra länders? Det är ju möjligt, men hur kommer då detta sig? Saken kanske ändå inte är så underlig om man gör sig besvär att tänka efter.

De yngre, gifta och ogifta barnafödernas antal har ökat.

Låt oss först stanna inför de utomäktenskapliga barnaföderna. Deras antal har, som förut framhållits, länge varit högt i Sverige, otvivelaktigt sammanhängande med den särskilt i vissa landsändar förekommande seden, att det uppgjorda äktenskapet icke legaliseras förrän havandeskap inträtt. De fortfarande ganska höga siffrorna för barnafödelse inom äktenskaps första sju månader uppenbara att sådant fortfarande sker i stor utsträckning och en normal familjebildning kommer som förut till stånd, om ock med en viss barnbegränsning. Detta gäller isynnerhet de äldre ogifta barnaföderna vras antal visserligen betydligt minskats, men annorlunda ställer sig förhållandena för de helt unga, de mellan 15 och 20 år. Vi vet att sexuella förbindelser inom den åldersklassen numera i mycket större utsträckning än förr komma till stånd. Vi se det av mycket, bland annat därav, att då det för 50—60 år sen fanns blott 4 ogifta barnafödelsekor pr år på 1 000 andra ogifta kvinnor i samma åldersgrupp, så har denna siffra år 1926 stigit till 12. Då man vet att denna åldersklass är den talrikaste av alla och att endast ett mindretal äro gifta, betyder en tredubbling av denna siffra icke så litet, minst 3 400 årligen i runt tal. Även de gifta barnaföderna i denna åldersgrupp ha ökat, i motsats till att alla de andra åldersgruppernas, barnafödelsekor, vare sig gifta eller ogifta, ha minskat betydligt.

De få inte någon hjälp av samhället.

Hur går det nu med en sådan ungdom kring 20åren. Den ogifta först. Hon har börjat ett förhållande i de flesta fall utan minsta tanke på livsgemenskap och familjebildning. Havandeskap kan undvikas, det tro båda parterna. Men deras kunskaper äro bristfälliga och olyckan sker. Men då är icke giftermål längre den självklara följden. Det hade de aldrig tänkt och har ingen lust till, och det förefaller dem ekonomiskt omöjligt. Vare sig då den bekymmersamma vägen går till abortören med allt åtföljande elände, eller hon strävar igenom det ovälkomna havandeskapet, går den unga kvinnan ut i livet igen med en bestämd föresats; detta skall ej hända mig en gång till. Hon tar ut av livet vad hon kan, men genom hela hennes inställning blir vägen till den normala familjebildningen spärrad.

Den unga kvinnan däremot, som gifter sig med bibehållande av sin plats är nästan ännu mer rädd för ett eventuellt moderskap. Hon får ofta i arbetet ej ens låtsa om att hon är gift. Tänk om chefen skulle misstänka något. Hon kunde bli av med sin plats! Och kostnaderna för vård och barnets utrustning. Sen kommer amningen med sina krav. Det är bäst, resonerar man, att undvika barn — ty barn vill man ha — tills ekonomin är stadgad. Och så har man hunnit bli så gammal

att det blir på sin höjd ett barn med ty åtföljande olyckor för barnet.

Är det underligt om födelsesiffrorna ständigt sjunka. Samhället gör vad det kan för att det skall bli så.

Det sänder ut de unga utan andra kunskaper om sexuallivet än vad butiksfönster och reklamannonser kunnat ge dem. De vet ingenting om vad som är dem nyttigt eller skadligt. De utsättas alldes motståndslösa för en våldsam suggestion från biografier, teatrar och hela nöjeslivet. Så händer naturligtvis något.

Hjälper man de unga till rätta på något sätt? Samhället vill ju ändå att barn skall födas. Samhället skyddar, som det heter, det spirande livet. Barnavårdslagarna se till att varken mor eller far får smita ifrån. Krav på krav möter de unga i deras förtvivlade situation, men mycket liten förståelse och uppmuntran till att redligt ta följderna av deras förvisso obetänksamma handlingssätt. Det möter dem så litet av spontan glädje över att ett barn skall födas. Och det behövdes kanske ändå icke så förfärligt mycket för att den betryckta modern, av vilken ålder det vara må, skall känna sig uppmuntrad och hjälpt. Det hänger även något på lagarnas och lagstiftarnes sinnelag. Insmyg sig en allmän anda av rättshaveri och brist på andlig generositet, bli de psykologiska följderna fördärvbringande. Lagen må vara aldrig så väl menad. Dröjer det sedan i all oändlighet med ringaste stöd och hjälp från det allmännas sida, förlora kvinnorna tron på det nuvarande samhällets vilja att verkligen ta sig av denna för hela vårt samfund så viktiga fråga.

Behandla i stället kvinnorna psykologiskt.

Svenskarna äro visst ett fantasifyllt folk, de offra gärna medel på polarexpeditioner, minnesmärken, begravningsstat, men de ofödda släkterna få se sig om. Det är gott och väl att Medicinalstyrelsen förordar »naturhjälp» i form av fri förlossningsvård å sjukhus, men i ar Styrelsen med ett enda ord opponerat sig, då den fria förlossningsvården, som ändå fanns på många sjukhus, togs bort. Eller att vårdavgifterna för förlossningspatienter i regel ställes högre. Man talar om behovet av mödrahem, men visar i samma andetag på Frälsningsarméns hem som förebilden, just därför att de kosta det allmänna så litet.

Vill man avfolka landet, skall man föra en sådan befolkningspolitik som den nuvarande. Underlåta att rusta de unga för livets frestelser. Ställa krav och krav. Hjälpa sen behovet granskats med förminskningssglas och med en surlek, som endast kan presteras av svenska myndigheter. Är den eller len betingelsen uppfylld? Är kvinnan lagligen gift? Kan inte barnafadern betala? Ska vi betala för andras ungar? Och så förfasar man sig över att det icke föds fler barn!

Men låt oss se enkelt och mänskligt på saken. Det går icke att tvinga kvinnorna att föda flera barn än de själva vilja. Kunskapen om hur det skall ske, ha människorna en gång för alla förvärvat sig. De allra flesta vilja dock ha barn, men de behöva hjälp och framförallt uppmuntran under en tidsperiod, som i och för sig ofta sänker levnadsmodet. Låt oss vädja till de svenske männens fantasi och ridderlighet.

Ada Nilsson

Råd och Rön

Hämorrhoider botas lättast med

Omedelbar lindring. Ett stort antal kliniker i utlandet använda uteslutande detta medel. 100-tals läkareintyg. Fås å apotek å 2,95 pr tub. Bruksanv. medföljer. Generalagent för Skandinavien MEDISANA, Malmö.

Deras verkan,

var överraskande god. Tröttheten försvann rätt snart och arbetsförmågan ökades betydligt. En känsla av arbetsglädje och välbefinnande inställde sig, skriver bl. a. en känd kontraktsprot och hovpredikant om Sanokapslarne.

Intresserar Eder snabbaste och tillförlitligaste sättet att ernå fullkomlig nerv- och muskelkraft, energi och arbetsförmåga, samt att undgå värtrötthet, sömnlöshet och kraftnedsättning, begär prospekt och intyg ang. Sanokapslarne. Sändas gratis och franko. A.-B. SANOKAPSLAR, Hälsingborg.

Drick **Ram lösa** Vårt lands enda naturligt alkaliska vatten

En trött husmor stärkes och livas av **Järmmedicinen IDOZAN** Skadar ej länderna. Föredras av läkare. Fås å alla apotek.

Siffror att minnas

2,75 är priset pr kvartal för den nya veckotidningen Fönstret. Prenumeration kan verkställas vid rikets alla postanstalter. Pr månad kostar tidningen 1 kr.

51718 är numret på Fönstrets postgirokonto. Om prenumerationsavgiften tillställes oss, sändes tidningen varje vecka i utgivarens band. Fönstrets adress är endast Centrum, Stockholm.

775 eller 7775 är telefonnumren till Fönstret. Stockholmaren och förtroende prenumerera bekvämast genom att ringa till något av dessa nummer.

25 öre är lösningspriset på Fönstret. Tidningen tillhandahålles genom Pressbyrån och dess kommissionärer.

Fönstret Redaktör och ansvarig utgivare: *Bernhard Greitz.* Redaktionskommitté: Hugo Lindberg, Alma Sundquist, Josua Tillgren och Uno Ahlin.

SINGER SYMASKINER ÄRO OJÄMFÖRLIGT DE BÄSTA

En mördare

Av Elsa Björkman-Goldschmidt.

Jag är dödsdömd — så säkert som någon varit det. En mördare. Brodermördare, dubbelmördare. Och hos oss i Tjecko-Slovakien är dödsstraffet inte avskaffat. Det är ibland en underlig känsla att tänka på att, om jag bott två mil härifrån, på österrikiska sidan om gränsen, hade jag fått bli vid liv, kanske benådat efter att 15 år uppfört mig oklanderligt. För det hade jag säkert gjort — det har jag ju alltid gjort. Vore det bara för Poldis skull, då hade de två milen nog grämt mig. Men nu den fattiga Gretl — nej, nu må det vara hänt.

När jag sluter ögonen vet jag precis hur allt hände. På ett sätt är det en kedja av tillfälligheter — men i själva verket har jag i mitt sinne länge varit färdig med att döda Poldi. Som det nu var, stod jag i vedbon och högg ved. En folkskollärare behöver både spara med vedhuggningspengar och skaffa sig själv motion. Jag högg gärna ved — högg med en särskild schvung. Jag kände mig stark och fullvärdig. Svetten rann så pricklande trevligt efter ryggen, de tjocka vedkubbarna sprängdes och splittrades under mina slag, jag var nästan en fullvärdig karl — en riktig karl — inte bara ett läshuvud, som dugde att pränta vett i ungar.

Så på en gång stod Poldi i dörren och skrattade sitt försmädliga skratt. Det är det skrattet — ja, han behövde bara dra på munnen — som i hela mitt liv — från det jag var en liten grabb — har dödat all min kraft. Han genomskådade mig genast, fann tvärt den minsta lilla grodd av självaktning eller självförtroende — och vips — var det där hänfulla grinet där. Och jag kuschade genast som om han ertappat mig med något rackartyg. Det är det också, som gör mig så vild. Varför måste jag kuschas för honom? Men jag kunde inte annat. Han förstörde allt för mig. Först när vi slogs som pojkar. Och han förstörde allt för mig med Marie. Vi hade haft sällskap ganska länge och jag hade fått henne att hålla tyst om det — jag visste väl jag, hur det annars skulle gå — och så kom han på oss en gång, i skogen. Den gången storfabbade han direkt och sen — som på ett slag — var allt förkyllt för mig. Marie sörjde visst först — sen tyckte hon väl att jag var ett kråk. Och det var jag ju också. Varför skulle jag bry mig om hans flabb?

Det blev bättre när jag flyttade hemifrån och bodde i skolhuset. Jag började nästan att trivas. Jag trivdes med ungarna — fast jag inte kunde hålla mycket respekt — och särskilt med vedhuggnin-

gen. Det var min sista lilla hemliga trevnad.

Och så med ens stod Poldi i dörren. Han begrep genast allt, begrep att jag kände mig mallig och att jag tyckte om att känna det — och så drog han på munnen. Och då hände det. Hade jag inte just haft yxan i hand, så hade jag förstas kuschat som vanligt. Men jag hade väl blivit stark också av min vedhuggning och med ett enda vilt hugg var det gjort.

Om det bara hade stannat vid det ändå. Men medan jag stod där närapå rusig av att äntligen ha sagt ifrån — kom Gretl in i vedbon för att säga till om kaffet. Först stirrade hon bara — men så gav hon hals. Då blev jag väl rädd — antag jag — och ond över att jag blev rädd mitt i mitt segerrus — och yxan hade jag kvar i handen — och ja — jag vet inte hur det gick till — Jag hade blivit van att slå och slog en gång till. När så beskedligt folk som jag — som inte ens kunnat ge en skolpojke en örfil — plötsligt blir mördare, så blir han det rejält.

Sen försökte jag visst att gömma liken — men det var ju klart att de skulle få tag i mig. Jag hade kvar förskinnat, som jag brukade hänga på mig vid vedhuggningen, och det var fullt av blod. De togo mig i skogen.

Om bara inte Gretl kommit in just då — precis i det ögonblicket.

Här på hospitalet har jag det bra. Jag är här för att psykiatras. Min föregående oförvitliga vandell och fullständiga bristen på motiv har gjort att jag skickats hit. Men det är numera en stark tentens här i landet emot att mördare förklarar sinnessjuka. De måste ju också se här att jag är klok. Jag får hjälpa till med litet av varje bland dårarna, de äro som mina skolbarn, och jag får sitta här på kansliet och skriva ibland. Doktorerna äro snälla — jag tror de försöka att få mig förklarad för galen — men jag vill inte hjälpa dem. Jag svarar klart och klokt på alla de frågor de snärja mig med. Det är som att vara uppe i examen, med den skillnaden att står jag så faller jag — och faller jag så står jag. Men jag vill inte stå. Jag tror inte jag kunde leva med tanken på Gretl. Nu vet jag att jag går mot döden och det känns som om jag sonade ett brott. Ännu är jag inte mycket rädd. Men man vet ju aldrig hur det blir på nära håll. Ibland vaknar jag på nätterna och kallsvetas.

Tänk att det skulle gå så här. Jag kan inte skriva mycket — det måste gå fort. Jag ligger i ett badkar fullt med vatten och

nästan hela kroppen är förbränd. Jag har fått en gummikudde under huvudet och över karet ha de lagt en bräda, som jag kan lägga händerna på. Prästen har varit här med dödsakramenten och sista smörjelsen.

Jag satt en kväll på kansliet och skrev då jag plötsligt fick höra ett prasslande och sprakande från övre våningen. Jag hämtade vakten, vi sprungo upp, låste upp porten och en tjock rök kom ut. Man säger att jag tog nyckelknippan ur vaktens hand och sprang rakt in i röken och lyckades öppna dörrarna och rädda de sjuka. System och direktören som varit här sade mig att jag utfört ett hjältedåd. Men det var ju bara dårar som räddats och jag var ju i alla fall dödsdömd.

Jag har blivit lugn. Aldeles lugn. Både för Gretls skull och för dödsängslan. Jag tror nästan jag kan förlåta min bror Poldi.

Två dikter i översättning

Av Magnus Edvardsson

Helt stilla stundom . . .

Efter César Flaischlen.

Helt stilla stundom som i dröm ditt inre rör en fjärran sång. Du vet ej, hur den plötsligt kom, du vet ej, vad den vill med dig . . . Och som en dröm, helt lätt och lugnt, förklarar den liksom den kom . . .

Och stundom mitt på folkfylld torg, och stundom mitt i vinterns tid en doft av rosor smeker dig. Kanhända då och då en bild från hädanfarna ungdomsdar med frågfyllt blick inför dig står så lätt och luftig som en dröm . . .

Du vet ej, hur den plötsligt kom, du vet ej, vad den vill med dig. Och som en dröm, helt lätt och lugnt, den bleknar bort liksom den kom . . .

RO

Fritt efter Michael Conrad:

Så kom då och slut mina jordiska ögon,
urmoder Natt, med din heliga hand!
Låt mig få glida,
Natt, vid din sida
in uti Fridens förlovade land.
Tröttsam var leden,
för mig mot Eden,
låt mig få landa på Sällhetens strand!
Där skall min ande förklarar och renas,
jordlivets oro förbytas i ro.
Himmel och ande och jord skola enas,
lugnt skall med alla i Alltet jag bo.
Ty det första är förgånget. —

NANSEN

Armeniernas hjälpare

Sista gången dr Nansen talade inför Nationernas förbund — den 21 september 1929 — var hans syfte som vanligt att hjälpa nödställda och av olyckor drabbade människor. Vithärig och något böjd, men ståtlig och imponerande, stod han där och talade på en gång sorgsna och vreda sanningsord:

"Med blödande hjärta avger jag denna rapport inför Eder. Den är sista akten av ett dystert sorgespel. Vi måste öppet bekänna, att Nationernas förbund har svikit en uppgift. Vi ha ingivitt ett sedan lång tid tillbaka lidande folk förhoppningar, som vi ej kunnat förverkliga, och vi ha sålunda ökat på den långa rad av oöfrade löften och svåra besvikelser, som detta så länge hårt prövade folk fått uppleva.

Jag är säker på att världens annaler ej ha att förtälja om något folk, som blivit utsatt för en så dålig behandling som den armeniska nationen, och intet folk har lidit svårare. Armenierna äro ett utomordentligt begåvat folk med en intressant historia bakom sig. Den armeniska nationen var den första i världen som antog den kristna religionen, och dess historia vittnar om att armenierna tid efter annan genom betydande prestationer av olika art givit väsentliga bidrag till världens civilisation.

Armenierna ha emellertid gång på gång blivit nedtrampade av mäktigare och större folk. Ni minns alla, att det var under kriget som turkarna ansågo det vara ett lämpligt ögonblick att befria sig från det för dem så missagliga folk som de alltid hade fruktat.

"Därför började de metodiskt utrota det armeniska folket. Resultatet blev, att mer än en miljon armenier mördades eller svältes till döds under deportationerna eller omkommo genom sjukdomar. Trots allt återstå ännu åtskilliga, och dessa återvända till sina hem sedan vapenstillståndet undertecknats." — — —

Vi skola nu gå något tillbaka i tiden. Efter turkarnas omänskliga massakrer på armenierna inom Turkiska statens område hade de allierade västmakterna lovat att skänka armenierna frihet, oberoende och ett hemland, om de ville kämpa på deras sida mot turkarna. Tre hundra tusen armenier strömmade till under ententens fanor, och två hundra tusen stupade — som de hoppades för att ge sitt hemlösa folk ett eget land, i själva verket för en gåendens dröm. Ty när fredsuppgörelsen skedd, blevo armenierna, deras rätt, deras nöd och alla de fagra löften man givit dem helt enkelt bortglömda. Eller ignorerade? Det rika och mäktiga Amerika ville ej åta sig mandatet för armenierna — mindre underligt då, att såväl Sverige som Danmark sade nej.

Så fick Nationernas förbund "på sin första famlande väg armenierna som en sten om foten" sig överlätna av rädlösa, trötta eller likgiltiga regeringar. Nationernas förbund förmådde då dr Nansen, som redan hade utfört stora ting i N. F:s tjänst, att åtaga sig även armeniernas sak.

Han hade endast omkring 160.000 pund att räkna på — hopsamlade av Tyskland, en del småstater och i förskingringen levande armenier. Med dessa pengar hoppades han kunna överföra några tusental armeniska flyktingar som kolonister till republiken Armenien. Då föll det sista olycks slaget: den armeniska regeringen ansåg sig icke kunna mottaga det erbjudna lånet, enär detta var för litet för att kunna bära upp den nödiga dyrbara kontrollorganisationen.

Nansen hade redan år 1927 varnat rådet för att ta upp kolonisationsplanen, enär han på grund av förut vunnit erfarenhet visste hur svårt det var att erhålla det nödiga lånet. Det oaktat hade rådet tagit upp planen och enträget bett dr Nansen att som N. F:s överkommisarie söka lösa det svåra problemet. Men de allra flesta sveko sin plikt — resultatet blev ett fullständigt misslyckande.

Kan man undra på att dr Nansen var både vred och bedrövd?

Den som skriver dessa rader fick i Genève under hösten 1929 tillfälle att se honom mitt bland en skara armeniska föräldralösa ungdomar och äldre flyktingar. Det var gripande att se hans varma medkänsla blandad med djup sorg över att ej förmå göra något för att effektivt hjälpa dem och att höra hans vemodiga och på

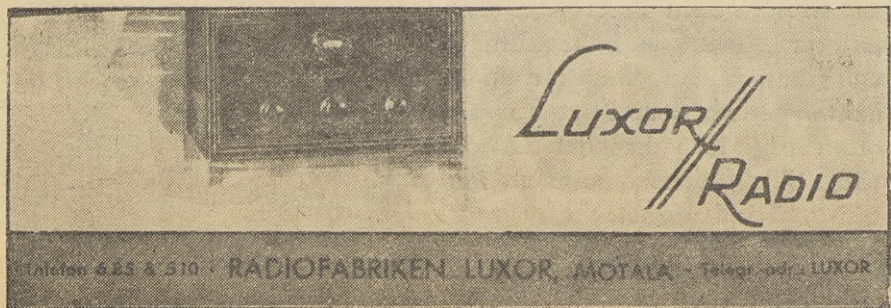
samma gång kärt framförda berättelse om sitt och N. F:s misslyckande. Ingen ersättning hade utkrävs av Turkiet för vad turkarna genom konfiskationer, deportationer och rov under och efter världskriget fräntagit inom Turkiet bosatta armenier — man beräknar summan av allt detta till omkring tio miljarder guldfrancs. Turkarna ha fått döda eller jaga bort alla kristna som varit nog olyckliga att vara bosatta på deras område; de ha fått röva och plundra — och detta har skett med indirekt hjälp av Europa.

Det armeniska folket har en gång varit ungefär lika stort som vårt svenska folk, och det har haft sin tid av glans och yttre storhet. En fransman, M. Berron, pastor från Elsass, som ämnade ta upp ett helt annat livsverk, kom att lära känna armenierna under förföljelserna och greps så av deras öde och den själstyrka de därunder uppenbarade, att han i stället ägnade sig helt åt dem, och undertecknad hörde honom en gång säga, att den stora hemsökelsen skapat många över vanliga mått ädla karaktärer bland martyrfolket. Han berättade om storslagna, underbart tåliga kvinnor, som han lärt känna. En armenisk änka med sina barn vårdades under en svår epidemi av en godhjärtad turkisk läkare, och han greps av en sådan beundran inför hennes sätt att bära sina svårigheter och lidanden, att han i förnödd böjde sig inför den religion som kunde inspirera ett sådant liv och började studera nya testamentet med den påföljd, att han övergick till kristendomen. Kanske förberedes nu en andlig storhetstid inom den armeniska nationen?

Emellertid borde vi mer än som hittills skett bringa hjälp åt de till synes hopplöst utarmade folkspillror av armenisk börd som strandat här och där. Så t. ex. borde det ligga alla skandinaverna nära att stödja det klokt organiserade, praktiska och framgångsrika hjälparbetet, som danskan Karen Jeppe sedan många år tillbaka med utgångspunkt från Aleppo bedriver bland armenierna i Syrien. Hon leder där, utom ett stort barnhem för föräldralösa barn, ett arbetshem för unga kvinnor, av vilka de flesta befriats från fångenskap i muhammedanska harem, och en upptagningsanstalt för flyktingar, också en framgångsrik och växande jordbrukskolonisation av armeniska bönder. Detta har skett med bistånd av ett par inflytelserika och välvilligt stämde arabhövdingar Karen Jeppe personliga vänner, som önska se armenier bosatta i de trakter där de själva bo eller nomadisera och som därför upplåtit mark för kolonisationen. Där patriarken Abraham en gång för årtusenden sedan vandrade omkring med sin familj och sina hjordar, där odla nu armenierna trädgårdsprodukter, vin, säd och bomull. De bevatna ökentorr jord och framkalla liv omkring Eufrat, de lära ut sin konst till araberna, som leva på mycket god fot med dem, betrakta dem som stamförvänter och tacksamt lära av dem. Omkring 300 armeniska familjer äro redan bofasta åkerbrukare, tack vare Karen Jeppe organisationstalang. Hon har i flere år varit en av N. F:s kommissarier för befrande av kristna barn och unga kvinnor ur det muhammedanska haremssläveriet, och franska regeringen är ytterst intresserad av hennes arbete och idéer; Frankrike än mandatärmakt för Syrien. Armenierna äro nämligen ovanligt skickliga jordbrukare och trädgårdsodlare samt hantverkare. Av de inom Turkiet bosatta armenierna voro 70 % jordbrukare, 16 à 17 % hantverkare och endast 13 à 14 % affärsmän, ämbetsmän och intellektuellt arbetande. Man tänker sig nu, att deras kolonisation skulle kunna utsträckas över hela Syrien och bidra till lösningen av problemet om detta lands förmåga att försörja sig självt. Men ännu behöva stora massor av armenier snabb och effektiv hjälp för att ej förgås i namnlöst elände. Just nu har turkiska regeringen visat ut en sista hopdriven återstod av de i Mindre Asien sedan urminnes tid bosatta armenierna, omkring 30.000, som fullständigt utblottade jagats in i Syrien, sedan all deras egendom från hänts dem.

Frithiof Nansen är död, men hans verk skall fortleva. Det måste fortsättas. Han ropar ännu efter döden på människor viliga att fullfölja hans arbete till hjälp för olyckliga, lidande och förtryckta.

Elisabet Eurén.

Telefon 625 & 510 · RADIOFABRIKEN LUXOR, MOTALA · Telegr. och LUXOR

TEATER OCH FILM SJÖRESA

I. KVINNAN—TEATERLEDAREN

Brita von Horn.

Ledare för den nya Teatern vid Sveavägen.

Teatern vid Sveavägen gjorde en lyckad start icke minst genom att börja med ett svenskt original. Elin Wagners Norrtullsliga har fortfarande kvar sin tjuskraft och omedelbara charme. Numera äro själva problemen ett kanske övergången eller övervunnet stadium, men som tidsbild och människooöden ha de alljämt kvar sin säregna doft av intellektuell nobless.

Den dramatisering, som Einar Fröberg nu verkställt, måste man säga hör till det mera lyckade slaget. Många kanske anser, att den ej i allt ger oss originalets omedelbara friskhet och strängt logiska gång, men man må betänka, hur otroligt svårt det är, att verkställa en dramatisering till alla parters belåtenhet. Einar Fröberg har gett oss det nuvudsakliga — tidsbilden. Och därmed borde vi låta oss nöja.

Publiken förstod också att uppskatta aftonen till dess fulla värde. Den satt hela tiden och småmyste för att sedan otaliga gånger låta applåderna braka löst inför öppen ridå. Det är sällan stämningen på en premiär åker upp till sådan höjd och till en sådan genuin feststämning! Salongen eka-de av skrattsalvor hela kvällen igenom.

En förmiddag efter premiären söker vi upp Brita von Horn nere på teatern. Från källaren till vinden arbetas det och byggs om. Garderösförhållandena skall ändras, parketten höjas, och dessutom är det tusen sinom tusen smådetaljer, som vänta på sin slutliga utformning. Fröken von Horn lovar älskvärdt att ställa några minuter till vårt förfogande.

— Är fröken von Horn själv nöjd med starten?

— Ja, det är jag verkligen. Mycket nöjd t. o. m.! Från alla håll har jag rönt en enastående välvilja och enbart sympatisk inställning!

— Norrtullsligan blev ju succés, men det är väl ändå planerat en tid framåt?

— Det tror jag det! Efter det här programmet kommer en pjäs av dansken Jens Locher »Argång 1929», som gjorde stor lycka på Det Kongelige. Här i Sverige är den döpt till »Argång 1930». Den är skriven åtskilligt senare än »Farmors revolution», som ju för närvarande går på Oscars. I den här pjäsen har Harriet Bosse huvudrollen och Tollie Zellman är regissör. Repetitionerna är nu i full gång. Efter den ha vi tänkt oss »Wie wird man reich» eller »Konsten att lyckas», som jag tror den kommer att heta. I den spelar Tollie Zellman huvudrollen. Som fjärde program kommer nog Tolstoj's »Mörkrets makt», där Harriet Bosse skall spela Annisja — men dessutom tror jag att vi skall kunna presentera en eller ett par överraskningar av angenämaste slag, säger författarinnan-teaterledaren och ser mycket hemlighetsfull ut.

— Är några nya svenska original att vänta?

— Nja, jag vet knappast...

— Kanske något av författarinnans egen hand?

— Ja, det kan hända, men det är långtifrån bestämt! Jag har en nästan färdig sak, men för närvarande är jag så gränslöst upptagen, så jag får aldrig tid att skriva något eller ens fullborda denna pjäs, som ligger och väntar.

— Man kan inte tänka sig att det blir repris på »Kring drotningen», med vilken ju fröken von Horn hade en så stor succés på Svenska Teatern för en del år sedan?

Författarinnan småler, men vill inte ge något svar. Men av hennes ansiktsuttryck att döma ser det ut, som om hon ville det i högsta grad!

— Skall Teatern vid Sveavägen så småningom uppföra stycken, som innehålla tids- och samhällsproblem, kring vilka det kan uppstå debatt?

— Vi hoppas på det! Vi hoppas att just kunna arbeta oss fram därtill!

— Har teatern något egentligt mål eller någon idé framåt? Och i så fall, vilket mål och vilken idé?

— Det får framtiden utvisa!

Man får onekligen det intrycket, att Teatern vid Sveavägen är en överraskningarnas teater. Detta gäller både ifråga om pjäsval och en del gäster, som teatern tydligen väntar. Säkerligen komma överraskningarna att bli »av angenämaste slag», som fröken von Horn uttryckte sig. Nu återstår bara att önska teatern lycka till. Brita von Horn har alltid eftersträvat en egen teater, och vi få hoppas att hon i denna lilla eleganta scen och salong skall finna den djupa tillfredsställelse, som följer med uppnåendet av ett stort mål.

J. F.

SVENSK FILM

tycks stå inför en uppräckning — åtminstone vad produktionsmängden beträffar. Om det konstnärliga värdet står i proportion därtill lär vara synnerligen tvivelaktigt. Det är med verklig saknad man ämnar svenska filmens glans- och larställning under Sjöström och Stiller.

Bland årets skörd äro två judfilmer, »För hennes skull» med Gösta Ekman och en Paramountinspelning i Paris

Tvättbjörns metoden

Blötläggningen det väsentligaste.

Under blötläggning i Tvättbjörns-lösning över natten löses smutsen kemiskt, så fullständigt att den formligen rin- ner ur tyget. Efter en natts blötning behöves tvätten endast kokas och sköljas. Hårt smutsade plagg böra lämpligen före kokningen lätt gnuggas mellan händerna.

Då Ni tvättar enligt denna metod, sparar Ni tid och arbete samt skonar tvätten.

Tvätta därför med

VITA TVÄTT-BJÖRN

Nutidens förnämsta tvättmedel.

»När rosorna slå ut», (varför den senare heter så är en gåta — det finns inga rosor och än mindre slår de ut! Det finns blott en komposition med samma namn — om nu det skall bli norm!) När det gäller sådana här filmer, måste man ju tala något om själva ljudet, och här har otvivelaktigt den i Råsunda inspelade »För hennes skull» det absolut bästa resultatet. Men det tycks också vara det enda. Det är verkligen synd, att en konstnär som Gösta Ekman skall behöva filma efter ett så »larvigt» manuskript, med en så dålig och stillastående

Högsommarolen går upp klar och het över den efter nattens storm upprörda Östersjön. Angaren stampat och rullar, men passagerarna ombord börja småningom pigga till av solskenet efter nattens fasor och kval. Är detta verkligen samma himmel som i går var tjock av svarta skyar, jagande över skumpiska- de vågkammor, vilka obarmhärtigt spolade över mellandäck på vår farkost?

När jag efter diverse otrevliga mellan- spel äntligen lyckats få nödortfuga klä- der på mig — pris vare den moderna dresen utan knappar och häkter! — asar jag mig upp på övre däck, där jag måste kryssa fram mellan en skara in- divider som ligga utkastade i de mest hjälplösa ställningar i varsin däckstol.

Nu kommer båtens tyske kapten och in- spekterar sina skaror. Skämtsamt och vän- ligt går han mellan raderna och förhör sig om tillståndet. Han är som en far för oss alla, och de mest grönbekta an- sikten stråla upp då han kommer. Bred- vid mig på däck ligger en tysk fru, som talar om för mig, att hon varit så dålig, att hon inte ville lämna sin koj på morgonen. Men kaptenen kom in till henne och uppmanade henne att ge- nast gå upp på däck, för nu blev väd- ret bättre. — »Men jag orkar inte klä mig», jämtrade hon sig. — »Jag ska hjäl- pa till», sa kaptenen, »sesä, sitt nu bara upp!» Och så höll han fram plagg för plagg och klädde på henne, förde henne upp på däck och lade henne i en stol mitt i solskenet. — »Så där ja, nu går jag till nästa patient», och så lyckas kaptenen att med handgripliga me- del få sin passagerarlista ganska full- alig på däck. Jag frågade kaptenen om han hade klätt på många. »Ja», varade han, »fruarna kan väl en gam- mal familjefar få lov att ta hand om. De unga flickorna måste man lämna ifred, annars får man lätt dåligt rykte.» Inte underligt att vår kapten lär vara så särskilt populär bland resande på traden Tyskland—Sverige. — — —

fotografering och själv få det ansvaret att få filmen att gå på sitt namn. Man skulle kunna tala om tunghäfta i svensk film. Långa stunder står kameran stilla och skådespelaren står och stirrar vilt framför sig. Det saknas rytm, proportioner. Allt går så otroligt långsamt och segt! Om det är fransk finess och s. k. konstnärlig långsamhet, som svenska film- regissörer eftersträva — ja, då har de misslyckats grundligt! Skådespelarna arbe- ta förgäves för att få något resultat av det hela, och det är tråkigt att de inte kunna få lyckas.

Vad manuskriptet beträffar har »När rosorna slå ut» lyckats bättre. Där finns åtminstone en lustig handling och en kvickare dialog. Det är återigen långsam- heten som allt faller på. Men för övrigt är den rolig och underhållande. Och den stora förtjänsten för detta tillfaller först och främst Karin Swanström, som upp- bjuder sina krafter till det yttersta och hela tiden utvecklar ett språkande fyr- verkeri av ord och mimik. Det finns inte många utländska skådespelerskor, som gör henne det efter! Spelet var på alla händer alldeles utmärkt. Det enda man skulle vilja anmärka på, var Margita Alfvéns uppläsning av sina repliker. Just i ljudfilmen är det viktigt att driva skå- despelare få ha ordet. Det hjälper inte längre att se söt eller bra ut.

Jacques.

Mitt emot mig vid bordet sitter en ung tysk greve av en sällsynt renodlad, frisk germansk idealtyp. Hans skämtlyne är oförbrännligt, han roar oss alla med de mest tokroliga infall. När han steg upp från bordet efter vår första gemensam- ma måltid fick jag en chock — hans ena ben var konstgjort ända uppifrån höften, och han haltade eländigt. Skyttegraven! Ännu en påminnelse. Och jag tänkte på en tågsvagn som jag sett i Nord-Tysk- land, där en inskrift kungjorde, att vag- nen var reserverad »für schwer Kriegs- beschädigte». Vilka stackars människospil- lror bruka här dölja sitt elände? Vilken bitter orättvisa att de som ofratt mest i kampen för sitt land måste gömma sig som sjuka djur för dem som sluppit lyckligt ur samma strid! En sådan kupé- interiör måtte väl vara en skriande freds- predikan för dem som glömt kriget. —

Nästa förmiddag blev infarten till Stock- holm en upplevelse för dem som inte rest här förr. Allä voro nu samlade på däck. Där var Hon, som aldrig kan få nog av havet. I fören av båten, där vinden var friskast, stod hon som en gallionsbild med sitt solbruna ansikte om- värt av ett ljusgult hår, vilket avund- värt lockade sig i sjöluften. En Wag- nersk valkyria! Där var den traditionella unga tyskan med bruna ögon och mörk- bruna härlflator kring huvudet, med gro- par i sina runda kinder och armbågar och denna doft av vänlig husmoderlighet i hela sitt väsen, som kännetecknar typen. Här var en grupp svenska badgäster, som vårdat sina krämpor i Pstanya och Ma- rienbad och vilka föredrogo sjöresan hem framför de kvava tagen. De utbytte erfarenheter om läkare och sjukdomar, olika kurer, pensionat och dieter, om »Kur- direktors» kafferep samt framförallt om priserna, om hur billigt det var i Tjecko- slovakiet.

Så talade jag vid den tyske peda- gogen, som ville veta något om svenska skolor och folkbildningen i vårt land, fastän egentligen var han bara ute på ferieresä och ämnade se Stockholm och Visby på fem dagar och sedan åter- vända med samma båt. När vi kommo in i den tätare bebyggda Skärgården, måste jag tala om för honom, att denna bebyggelse stammade från 80 och 90- talen och var absolut inte karaktäristisk för nuvarande svensk arkitektur, vilket han med någon häpnad tycktes anta. Det som mest förvånade honom var våra klippor. Att urberget överallt ligger i dagen här uppe i Skandinavien ha ut- lämnningar svårt att fatta, nordtyskar i syn- nerhet, som bo på sand. Herr »Studien- rat» frågade mig, om inte våra berg egentligen bestodo av grå sand. En så övervåldigande massa granit hade han inte drömt om. Passerandet av våra små- nätta fästningar vid Oskar Fredriksborg och Vaxholm föranledde ett tankeutbyte i krigsfrågor. Det gjorde gott i själen att råka en så intensiv fredsvän av tysk nation- alitet, och en man som är lärare för den nya generationen, det kastar alltid en liten stråle av hopp in i den mörka fram- tiden. Ett otäckt ärr efter en kula i nacken visade att han talade av erfä- renhet och kunde låta sina skolgossar få förstahandsuppgifter.

Ja, där låg nu Stockholm i sin som- marfägring och visade sin soligaste sida, och så skugrades »familjen» för alla vind- ar efter att ha tackat vår »tvädagars- pappa» för alla hans vänliga omsorger.

Karin H. Hjelmqvist.

Vi stå till tjänst

BLOMMOR

Atlas Blomsterhandel
S. Rosengren
S:t Eriksplan 17 (Ingång S:t Eriksplan)
Tel. 307978
Begravningskransar och övriga blomster-
arbeten — Medl. av Blomsterförmedl.

GRAVVÅRDAR

V. A. PALMÉR'S
Gravvårdsutställning
38 NORRTULLSGATAN 38
20 61 82 bost. 31 29 46

HANDSKAR

Vantar och strumpor i rik sortering.
Handskar tvättas **På en dag**
Strumpor uppmaskas
Anna Ohlssons Handskaffär,
Grevturg. 9 (snett emot Tattersall).
Presentkort — TELEFON 764 92

HEMSLÖJD

Beställningar mottages å alla slags handvävnader till billigaste priser. *Mattor* i olika kvaliteter Bredd intill 4 meter
Sjöströms Hemslöjdsaffär
Karlavägen 69 Tel. Ö. 9298

HUDMEDEL

Det bästa, effektivaste och be-
hagligaste medlet för hyns vård
är
Landéns Lavendeltinktur
Fås överallt!

JUVELERARE

Hederspresenter
Matsilver, nysilver o. äkta silver.
Väl sorterat lager Billiga priser
Götgatan 51 Ringvägen 143
IRIS DAMM

KORSETTER

**Spirella-
korsetter
finnes**
11 Styrmansgatan 11 2 tr.
Tel. 75734

MANUFAKTUR

Väl sorterat lager av *Kapp-,
Dräkt- o. Klädningstyg* i siden,
— sammet, ylle och bomull. —
MANUFAKTURMAGASINET
59 Sibyllegatan 59
(Hörnet av Kariavägen) Tel. Ö. 9945

MUSIKAFFÄR.

Centrala Musikaffären
Drottninggatan 73 — Tel. 32 05
GRA MMOFONER och SKIVOR
Klassiska noter, Moderna slagler
Musikinstrument och strängar.

RAM OCH SPEGELAFFÄR

J. L. LARSSONS EFT.R.
Knut Nystrand
Södermannag. 8, Stockholm
REKOMMENDERS.
Låga priser Tel. S. 30914

St. Kilda

Satt och läste tidningen häromkvällen. En liten notis, ungefär av samma omfång som strömmingsnoteringen föll under mina ögon: *St. Kilda har utrymts*. Det klack till i mig. Så kom där en väg av undrans frykning i hela min kropp. Till slut lugnade jag mig. Jag satt framför en stockvedsbrasa. Den klirrade som glas, — jag kände mig varm. Jag är nu en gång känsломänniska, och *St. Kilda har utrymts*.

St. Kilda. Ett av mina första stormiga försök att hantera ett pennskaft hade gällt denna ö, — minns därav en strof, som jag inte har börjat skämmas för ännu:

"Där sitta stormfågeln
med vita bröst mot mullrande orkanen —
Där häckar den isgrå fågeln Mallemuk.
Där uppstiger litanian om TRAN,
spelad av eviga stormars urfåglar."

Ty, när jag talar om St. Kilda, måste jag tala om mig själv, — det är min själs ö.

När jag i fåfångans självhävande stormstunder har drömt om ett ex libris har jag låtit den isgrå Mallemuk häcka på denna ö, omgiven av en gloria kretsande havssulor. Uppen i kortets kant har jag i tanken skrivit St. Kilda med Gaeliska oldrunor. Detta ex libris kommer väl aldrig till stånd, då det ju inte är världsviktigt. Men såg, är det ändå inte en rätt vacker tanke i Utopia?

Och nu skall ni få höra vad St. Kilda är. St. Kilda reser sig mörk, vitstrimlig av fågelträck, ute i Väst-Hebriderna. Tills för några år sedan var St. Kildaön norra halvklotets mest besökta häckningsberg.

Dit kom ishavets stormkung Mallemuk, dit kommo de flesta av nord-Atlantens mäsar och trutar. Ja, havets skrånande sulor lära ibland ha kommit dit ändå från Tjelliljuskin.

Men så ett år blev det omslag. Man talade om att så många stormfåglar som rimligtvis kunde få plats hade sökt sig till fågelberget Karkordsuit, långt uppe vid det isiga Grönland.

Detta står inte i några böcker. En och annan sjöman, som älskar att stå akterut och mata sjötrutarna, vet det. En och annan ishavsfångstman, som i natt smyger med sköjtan uppe kring Lofoten, vet det. Och framför allt vet St. Kildas tvåhundra mänskliga innevanare det, — ty deras bröd var fågelägget, deras penning var silvertrutens dun.

Som sagt, nu är St. Kilda utrymt. Engelska parlamentet ansåg i ett ljusst ögonblick, att denna utpost borde dras tillbaka.

Visst häckar ännu några tiotal tusen trutar, sulor och mallemukar på ön, men det är ändå inte så mycket att St. Kildas folk ansåg sig kunna leva kvar därute.

Detta är ju också en hembygdsfråga: St. Kilda har varit bebodd under ett tusen år. Innevanarna tala inte engelska. De tala St. Kildas gaeliska. Deras ordförråd var cirka etthundra tusen ord. Alltså ett mycket fåordigt folk.

Deras hus voro byggda av jord och torv. De sädde en gammal ras av gaeliskt korn på de klipplingar de gödslade med Mallemuks träck. De eldade sina hus med den gaeliska torven (fädernetorvan). På andra öar i Hebriderna är lukten av denna torvrök garantien för att den hemvävda gaeliska chevioten är äkta.

St. Kilda hade också, tills för ett tiotal år sedan, några cheviotskyttlar igång. Men fåren voro svåra att uppföda. Mallemuk hackade ut ögonen.

Under kriget lär man ha rekryterat ett halvt tjug soldater från ön. De lära ha stupat i Flandern tillsammans med skrytsamma högländare och ordsamlade London-cockneys. 170 ord.

Nu är St. Kilda utrymt. En halv miljon sulor och trutar ha vänjt människorna av med att bo där.

St. Kilda, millioner fåglar, storm, köld, torvbrist, fågelflykt, nöd. 170 ord.

Harry Martinson.

Från min Hitler-tid

Den tyska författarinnan Paula Schlier beskriver i sin bok, *Petras dagbok* (Brenner, Innsbruck) bl. a. sitt arbete som stenograf på en av Hitlerpartiets tidsningsredaktioner. Skildringen är en god illustration till de dagsaktuella händelserna i Tyskland. Vi återger i det följande några brottstycken.

När jag kommer upp på redaktionen om morgnarna kl. åtta är aldrig någon där utom ett par springpojkar och några små flickor, som sopa golven. Mellan nio och tio, alltefter rang och värdighet komma redaktörerna. De äro nästan alla unga, verka besynnerligt konturlösa och obestämda och tyckas aldrig ha sovit ut. Bakom alla sinnessämningar som fritt visas upp, vrede och uppsluppenhet och »fosterlandskärlek» är det en enda sak man gömmer, nervositet. Det är bara chefredaktören, en tysk-balt, aristokratisk och ironisk, som uppträder mera obesvärat, han är rörelsens förnämsta teoretiska begåvning. Och så herr E., Hitlers adjutant, en snarstucken, okunnig och naiv pojke.

Överhuvud taget var det första som slog mig här — som jag visserligen hade väntat mig men inte i en så hög grad — det genomgående drag av barnslighet, som utmärker alla dessa människor, deras tidningstankar och hela deras ide. Från första ögonblicket jag såg E. förstod jag att dessa människors sätt att driva politik, genom att smickra folkets allra grövsta instinkter, inte beror på onda avsikter men på en kolossal, barnslig dumhet. På dem kan man verkligen använda Beyles ord att det är förståndet, som gör misstaget, aldrig hjärtat. Eftersom jag förstår detta, och kan förutsätta att de mena ärligt, att det är deras oförstånd som hindrar dem att fatta hur vansinnigt deras förhållande är, så tänker jag inte bli ovän med dem. Men jag kommer säkert ofta att tappa modet och känna mig främmande ibland dem. För övrigt, en maskinskriverska tro de inte om att kunna fatta nationalsocialismens väsen och innebörd och därför komma de att tro att jag är ofarlig. Om jag hade en högre ställning vore det en annan sak, då skulle de nog bli uppmärksamma och försöka slå ned på mina åsikter. Ty alla människor som inte äro »patrioter» anses här — liksom i hela det nuvarande borgerliga Tyskland förresten — inte bara som idioter utan också som ohederliga.

»Revolutionen». Kl. 6 på kvällen fick jag bud att infinna mig på redaktionen vid tiotiden, en nattupplaga skulle ges ut av tidningen. Jag gick dit, på bordet låg ett fuktigt papper: »Den tyska nationalregeringen har proklamerats i Bürgerbräu keller, Novemberförbrytarnas regering i Berlin är avsatt!»

Redaktörerna uppförde sig som om de varit tokiga. De hade röda öron och bleka eller upphettade ansikten. Gamle St:s röst var så gäll att den slog över, särskilt när han telefonerade. Redaktör W. gestikulerade med en revolver, hotade att hänga alla sina motståndare och förklarade att han för länge sedan hade vetat om revolutionen, fast han iakttagit o-brottsligt tystnad. Allavoro påverkade av sprit och borden voro klibbiga av utspillda drycker. Man hämtade mera vin och delikatesser, höjde glaset till den nya statens välgång och började med halvkvävd röst

diktera artiklar för »den nya tidens» första tidning. Det var förresten mest gamle S. som skrev. De andra foro hela natten i sina bilar fram och tillbaka mellan Bürgerbräu keller och »Etappens» redaktion. Gamle St. gick av och an i rummet i sin gamla utslitna österrikiska uniform och med fuktiga, blinkande ögon. Han slet i sitt vita hår och kunde inte samla sina tankar i sin översvallande glädje. Antligen sade han med darrande röst: Kära barn, skriv nu bara: Tyskland vaknar ur sin hemiska feberdröm, en ny stor tid bryter fram ur molnen i strålglans, natten ljusnar, det blir dag, symbolen för Tysklands makt och ära höjer sig åter, den stolta örnen...

Jag skrev hela natten åt gamle hr. St. och tog telefonen, som oupphörligt ringde. Underligt nog visste både Nürnberg, Stuttgart, Augsburg om vad som hänt i München. De gladdes och höllo sina stormtrupper marschfärdiga. Kl. 11 kom chefredaktören med den första rapporten över Hitlers och Ludendorffs tal i Bürgerbräu keller. Han läste med dånande stämman. — »Ebert förklarar avsatt. Bayerisk nationalregering i München. En tysk nationalarmé ställs upp. Marschen går mot Babylon, det syndiga Berlin.» Rasande bifall.

Vid middagstid nästa dag rådde en otrolig förvirring. De flesta trodde ännu att revolutionen lyckats och väntade i varje ögonblick att stormtrupperna skulle anträda marschen mot norr, mot Sachsen. Männerna hade lämnat sina hem tidigt på morgonen, beväpnade,

de hade inte kommit tillbaka vid middagstid och hustrurna visste inte vart de tagit vägen — Var är min man, var är min son, vi ha hört musik, går man redan mot fienden? ropade de.

När klockan blev två var ångesten redan outhärdlig för de bortdragna. Klockan fyra hade kvinnorna hunnit få underrättelser, att sonen, maken, brodern sårats eller dödat. Många timmar, långt in på natten, snyftade den ena kvinnostämman efter den andra genom telefonen i mitt öra. Det är kanske många som aldrig ha hört en gråtande röst telefonera. Men denna klagan av otaliga kvinnor lät som om telefonen själv förvandlats till en gråtande stämman, som om gråten funnes i rummet, som om förtvivlan i egen gestalt stod bakom telefonen och lät alla mödrars smärta strömma ut över världen. Det röda ljuset, det gröna, det gula, alla betydde ny djup smärta. Jag stirrade på det röda ljuset och vågade inte längre ta telefonen i min hand för att svara: Er son är död. — Men det röda ljuset slocknade inte, det flammade och fordrade. Er son är död. Det röda ljuset bleknade för skriket, som skar genom ledningen.

Först framemot kvällen kom den officiella dödslistan: aderton torra namn. Vi kände dem alla och för varje uppräknat namn stockade sig hjärtat i bröstet. Det var så många av de döda som varit här ännu i går, som kände sig som hjältar och fäktade med revolverar...

Lösnummer av Tidevarvet

finnes att köpa i cigarraffärerna vid:

STADEN MELLAN BROARNA

Järntorget 83.
Slussplan 9.
Västerlånggatan 12.

NORRMALM.

Arsenalsgatan 1.
Arsenalsgatan 3.
Beridarbansgatan 12.
Birger Jarlsgatan 90.
Brunkebergstorg 9.
Dalagatan 39.
Drottninggatan 79.
Döbelnsgatan 60.
Hagagatan 50.
Ingemarsgatan 6.
Kammakaregatan 27.
Karlbergsvägen 52.
Klarabergsgatan 33.
Klara Norra Kyrkogata 24.
Mästersamuelsgatan 13.
Mästersamuelsgatan 35.
Observatoriegatan 6.
Odengatan 72.
Odengatan 83.
Odengatan 84.
Oxtorgsgatan 5.
Regeringsgatan 77.
Roslagsgatan 42.
Roslagsgatan 62.
Sigtunagatan 15.
Sveavägen 80.
Upplandsgatan 2.
Upplandsgatan 10.
Upplandsgatan 76.
Vasagatan 12.

ÖSTERMALM.

Artillerigatan 51.
Humlegårdsgatan 20.
Karlavägen 40.
Karlavägen 52—54.
Karlavägen 78.
Nybrogatan 7.
Skeppargatan 7.

Storgatan 48.
Sturegatan 40.
Valhallavägen 94.

SÖDERMALM.

Erstagatan 20.
Erstagatan 24.
Folkungagatan 76.
Folkungagatan 108.
Götgatan 9.
Götgatan 40.
Götgatan 69.
Götgatan 97.
Hornsgatan 28.
Hornsgatan 39.
Hornsgatan 100.
Hornsgatan 106.
Högalidsgatan 48.
Högalidsgatan 54 B.
Mosebacketorg 16—18.
Nytorggatan 24.
Renstjärnsgatan 28.
Skänegatan 18.
Skänegatan 55.
S:t Paulsgatan 6.
S:t Paulsgatan 17.
Södermannagatan 38.
Timmermangatan 12.
Timmermangatan 38.
Åsögatan 154.

KUNGSHOLMEN.

Bergsgatan 23.
Hantverkaregatan 8.
Kungsholmstorg 14.
Scheelegatan 17.
S:t Eriksgatan 10.
S:t Eriksgatan 89.

Allmänna Tidningskontoret, Regeringsgatan 26.

Dagens Nyheter, Stureplan.

Stockholms-Tidningens filialkontor:

Kungsbroplan 1.
Hornsgatan 13—15.
Odengatan 91.
Stureplan 6.

Råd och Rön

Badinrättningen

Telefon sö. 33056
,, ,, 4867.

Established 1875.
Södermalms Tvätt- & Badinrättning
Badstugugatan 4.
Tvättinrättningen
Tel. sö. 33630
,, ,, 15735

Hem-bryggeriet^s

Pilsner, Vatten
o. Läskedrycker
REKOMMENDERAS

Heleneborgsg. 15 (Tel. S. 370 45/6.)

Bagarstugan
Grahamsskorpor
limpor

oöverträffade.

HORNSGATAN 37
Tel. Sö. 70 00

FOLKUNGAGAT. 65
Tel. Sö. 73 37.

TIDEVARVET

REDAKTION:

Telefon N. 48 42. Mottagningstid
10—12.

EXPEDITION:

Telefon 182 43
Kontorstid kl. 10—12 f. m. 1—4
e. m. Postgiro 1544.

PRENUMERATIONSPRIS:

För helår kr. 6.—, halvår kr. 3:50,
kvartal kr. 2:—, Lösnummer 15 öre.

ANNONSPRIS:

I text 20 öre per millimeter.

Stockholm 1930
Wahlstedts Tryckeri Aktiebolag
Storgatan 22